

Nestandardní a méně otřelé možnosti maximální optimalizace daně z příjmů v roce 2022, vč. výhledů pozitivních novelizací i pro zdaňovací období roku 2023

Ing. Petr Koubovský,
daňový poradce, č. osv. 3891 – Rödl & Partner Tax, k. s.

„Kdo nic nedělá, nic nezkazí,“ zní jedno české přísloví. Osobně bych se však v oblasti daní řídil raději nějakým jiným, například „Bez práce nejsou koláče“. Jinými slovy, protože se naši zákonodárci činí, máme tak i v daňové oblasti neustálý příliv novinek, proto je na místě a doporučeníhodné jejich bedlivé sledování, neboť takovéto chování může vést k nemalým úsporám. Pojďme si tedy blíže posvítit na některé neotřelé a nestandardní novinky, kterými nás naši zákonodárci obdařili a díky nimž můžeme naše finanční prostředky od daně z příjmů uchránit.

Při svém posouzení jsem primárně vycházel z těchto níže uvedených právních předpisů:

- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDP“),
- pokyn GFŘ č. D-59 k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení ZDP (dříve pokyn č. D-22) (dále „pokyn D-59“),
- zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „EŘ“),
- zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „DŘ“),
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoSP“),
- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoDP“),
- zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoZ“).

1. Sleva na pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti na vybrané zaměstnance

Absolutní novinkou je možnost zaměstnavatelů od února 2023 u zkrácených úvazků a dále vybraných skupin zaměstnanců využít slevu na sociálním pojištění. Výše slevy činí 5 %.

Právě v únoru 2023 nabývá účinnosti novela ZoSP, která má mimo jiné podpořit využívání zaměstnanců pracujících na částečné úvazky. Tato novela totiž zavádí snížení odvodů na sociální pojištění u specifických skupin zaměstnanců. Prací na částečný úvazek se

rozumí výkon pracovní činnosti zaměstnance, jehož sjednaná týdenní pracovní doba se bude pohybovat v rozsahu 8 až 30 hodin týdně.

Výše uvedenou slevu lze uplatnit jen u zaměstnanců z jedné z těchto skupin:

- je starší 55 let,
- pečuje o dítě mladší 10 let, jehož je rodičem nebo které má v péči nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu; za rozhodnutí příslušného orgánu se považuje rozhodnutí uvedené v § 7 odst. 10 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů,
- pečuje o osobu blízkou mladší 10 let, která je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni I (lehká závislost), nebo o osobu blízkou, která je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost); osoba blízká se posuzuje podle § 24 odst. 1 ZoDP,
- se zároveň připravuje na budoucí povolání studiem; studium se posuzuje podle § 21 odst. 1 písm. a), § 22 a 23 ZoDP,
- v období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, za který se sleva na pojistném uplatňuje, nastoupil jako uchazeč o zaměstnání na rekvalifikaci podle § 109 nebo 109a ZoZ,
- je osobou se zdravotním postižením podle § 67 odst. 2 ZoZ nebo
- je mladší 21 let (u této skupiny nemusí být zkrácený úvazek).

Zaměstnavatel, který má v úmyslu za svého zaměstnance uplatňovat slevu na pojistném podle § 7a a násl. ZoSP je oprávněn předmětnou slevu nárokovat pouze za předpokladu, že svůj záměr uplatnit slevu oznámí příslušné České správě sociálního zabezpečení. K předmětnému Oznámení záměru uplatňovat slevu na pojistném za zaměstnance slouží tiskopis, který zaměstnavatel podává povinně v elektronické podobě a je dostupný na <https://portal.cssz.cz/web/portal/-/tiskopisy/pvpoj-2023>.

Slevu lze zaměstnavatelem uplatnit za kalendářní měsíc prostřednictvím formuláře „Přehled o výši pojistného“, přičemž slevu odečte od pojistného za daný měsíc z vyměřovacího základu zaměstnance, a to konkrétně v části sekce C následovně:

Sekce C. – Sleva na pojistném

V řádku 8. se uvede počet zaměstnanců, za které zaměstnavatel uplatňuje slevu na pojistném v souladu s § 7a a násl. zákona č. 589/1992 Sb.

V řádku 9. se uvede úhrn vyměřovacích základů těchto zaměstnanců, a to ze zaměstnání v pracovním (služebním) poměru, z nichž zaměstnavatel slevu na pojistném uplatňuje (vykonává-li zaměstnanec u zaměstnavatele více takových zaměstnání, náleží sleva na pojistném jen z jednoho zaměstnání).

V řádku 10. se uvede sleva na pojistném, která činí 5 % z úhrnu vyměřovacích základů vykázaných v řádku 9. (sleva se zaokrouhluje na celé koruny směrem nahoru).

Ministerstvo práce a sociálních věcí se tímto krokem snaží podpořit a zefektivnit práci v oblasti pracovněprávních vztahů. Výše odvodu zaměstnavatele po uplatnění slevy tak bude činit 19,8 %.

Jednu z podpořených skupin tvoří i lidé nad 55 let. Pracující či podnikající důchodci, kteří zároveň pobírají starobní důchod, by navíc dle ministra práce a sociálních věcí Mariana Jurečky od července 2023 měli získat další slevu na pojistném. V návrhu připravované novely se uvažuje, že u pracujících důchodců se sníží sazba pojistného o 6,5 procenta, tj. de facto o částku, kterou odvádí každý zaměstnanec.

Pravidla pro práci z domova, tzv. home office

Přestože COVID pandemie nás pomalu opouští, práce na tzv. home office zůstává stále „v kurzu“. Vzhledem k nepřehlednosti právní úpravy v této oblasti fungování zaměstnanců se státní správa snaží legislativně dané téma lépe a přesněji uchopit a zakotvit pevnější pravidla pro práci z domova.

Návrh doposud neschválené úpravy cílí především na zaměstnankyně v pozeňnaném stavu a dále zaměstnance pečující o dítě do 9 let, resp. pracovníky pečující o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby. V návrhu se také počítá s písemným zdůvodněním ze strany zaměstnavatele, pokud tento nevyhoví žádosti o práci z domácího prostředí zaměstnance. Dohoda o práci na home office musí být uzavřena v písemné formě, v opačném případě hrozí zaměstnavateli pokuta až do výše 1 mil. Kč.

A co je asi nejdůležitější, je samozřejmě případná náhrada výdajů příslušící předmětnému zaměstnanci. Dle dostupných zdrojů by se mělo jednat o paušální částku ve výši 2,80 Kč za každou hodinu odpracované práce z domova, přičemž tato nebude na jedné straně podléhat dani ze závislé činnosti ani odvodům na pojistném a na straně druhé u zaměstnavatele bude představovat daňově účinné náklady. Nechme se však překvapit, jaké bude finální znění návrhu předmětné novely a jestli skutečně budou obě strany, tedy zaměstnavatel a zaměstnanec, s výší předmětné náhrady spokojeni.

Sleva na dani za zastavenou exekuci

Další velmi nestandardní a novou možnou formou daňové optimalizace, resp. lépe řečeno možností snížení daňového zatížení, je na základě novelizace exekučního řádu a občanského soudního řádu sleva na dani z příjmů za zastavenou exekuci.

Základním „stavebním kamenem“, resp. příčinou je ustanovení § 55 EŘ, kde se mimo jiné stanoví:

„Nedošlo-li po dobu posledních 6 let¹ počítaných po vyznačení doložky provedení exekuce ani k částečnému uspokojení vymáhané povinnosti a není-li exekucí postižena nemovitá věc, vyzve exekutor oprávněného, aby ve lhůtě 30 dnů sdělil, zda souhlasí se zastavením exekuce nebo, aby ve stejné lhůtě sdělil, že se zastavením exekuce nesouhlasí. Jestliže oprávněný vyjádřil souhlas se zastavením exekuce nebo lhůta podle věty první uplynula marně, exekutor exekuci zastaví.“

Cílem této právní úpravy a slevy na dani je zastavení velkého množství marných letitých exekucí, a to na úkor nároku oprávněnému ve formě náhrady ve výši 30 % vymáhané pohledávky bez příslušenství, případně snížené o již vymoženou část jistiny, přičemž tato náhrada je poskytována právě formou slevy na dani z příjmů.

Výše uvedená novela exekučního řádu uložila exekutorům, aby do tří měsíců od nabytí své účinnosti vyzvali oprávněné osoby ke složení zálohy na náklady exekuce u vymáhaných pohledávek:

- v exekučních řízeních, u nichž tato řízení probíhala po dobu alespoň tří let přede dnem nabytí účinnosti novely,

¹ Pozn. autora: původní návrh byl jen 3 roky.

- v okamžiku zahájení řízení šlo o pohledávku oprávněného nepřevyšující částku 1 500 Kč bez příslušenství,
- současně v těchto řízeních v posledních třech letech přede dnem účinnosti novely nebylo nic vymoženo.

Výše uvedený zákon č. 286/2021 Sb. se promítl a novelizoval i § 35 ZDP, jehož prostřednictvím zavádí právě od roku 2022 výše zmíněnou slevu na dani, kdy se základ daně poplatníků snižuje o slevu za zastavenou exekuci. Výše slevy odpovídá výši náhrady, kterou oprávněnému přizná exekutor při zastavení exekuce. Zásadní podmínkou pro přiznání této předmětné slevy je, že pohledávka musí být do výše maximálně 1 500 Kč bez příslušenství (zde se myslí nominální hodnota pohledávky) a dále, že zároveň exekuce probíhala po dobu alespoň 3 let přede dnem nabytí účinnosti zákona č. 286/2021 Sb., přičemž během této doby nebyla pohledávka vymožena ani z části.

V ZDP se předmětná sleva promítá konkrétně v rámci ustanovení § 35 v odst. 4.

Je důležité si uvědomit, že se jedná o přechodnou úpravu pro řešení historických exekucí. Tato se neaplikuje v případech nově zahájených řízení. Čímž se dostáváme k přechodným ustanovením a účinnosti zákona, které ze ZDP nevyčteme, a je tak třeba obrátit se do exekučního řádu. Slevu na dani nelze uplatnit na daň (část daně) ze samostatného základu daně zdaňovaného sazbou daně podle § 16a nebo § 21 odst. 4.² Vzhledem k tomu, že výše náhrady činí 30 % z vymáhané pohledávky a maximální hodnota pohledávky je 1 500 Kč, celkem logicky je maximální sleva za jednu zastavenou exekuci ve výši 450 Kč (30 % z 1 500 Kč).

Slevu budou moci uplatnit:

- právnícké osoby,
- fyzické osoby,
- v případech fyzických osob dokonce zaměstnanci.

300	Slevy na dani podle § 35 odst. 1 a § 35a nebo § 35b zákona (nejvýše do částky na ř. 290) ¹⁾		
301			
310	Daň upravená o položky uvedené na ř. 300 a 301 (ř. 290 – 300 ± 301) ²⁾		

Daňoví poplatníci – právnícké osoby podávající daňové přiznání za zdaňovací období započaté v roce 2022 použijí pro uplatnění slevy na dani věcnou náplň řádku ř. 301 II. oddílu tiskopisu daňového přiznání k dani z příjmů právníckých osob. Tato úprava se následně na ř. 310 II. oddílu promítne podle algoritmu ř. 290–300–301.

Poplatníci daně z příjmů fyzických osob si slevu na dani zohlední v rámci 5. ODDÍLU – Uplatnění slev na dani a daňového zvýhodnění u daně z příjmů fyzických osob.³ V obou případech není primárně nutné uplatnění této slevy na dani žádným způsobem v rámci předkládaného daňového přiznání prokazovat, např. přílohou k daňovému přiznání.

Zaměstnanci, kterému nevznikne povinnost předložit správci daně daňové přiznání a požádá svého zaměstnavatele o roční zúčtování, má zaměstnavatel povinnost ke slevě na dani za zastavenou exekuci právě při ročním zúčtování záloh a daňového zvýhodnění

² § 38 odst. 5 ZDP.

³ Tiskopis (MFin 25 5460/1 vzor č. 27) – 5460-1_27_zvyraznene_upravy.pdf (financnisprava.cz).

DHK č. 4

od 1. 7. do 30. 11. uhradí dlužnou částku daně a zároveň formálně požádají o odpuštění úroků a penále. V případě dlužných částek vyšších než 5 000 Kč by mělo být možné požádat o rozložení do čtyř splátek, kdy první bude uhrazena do konce letošního listopadu a následující tři až v roce 2024.

V plánu je také možnost odpuštění bagatelních daňových nedoplatků vzniklých do konce loňského září, které se má týkat fyzických i právnických osob, jejichž dluh na dani, úrocích a penále činí méně než 200 Kč. Výjimkou je pak daň z nemovitých věcí s maximální výší dluhu 30 Kč. Dluh by zde zanikl k 1. 7., aniž o to dlužníci budou muset přímo žádat.

Maximální rozsah odpuštěných úroků a penále u dluhů v působnosti Finanční správy ČR je odhadován ze strany Ministerstva financí na 7,7 mld. Kč, u dluhů v působnosti Celní správy ČR 1,4 mld. Kč. Reálný dopad na státní finance však bude nejspíše menší, neboť část z těchto odhadovaných nákladů už je nyní považována za nedobytnou.

Čeká se ještě na schválení v Parlamentu, tak uvidíme, zda vůbec, v jakém znění a za jakých podmínek návrh nakonec bude schválen.⁴

Prodloužení možnosti uplatnění mimořádných odpisů pro roky 2022 a 2023

I nadále zůstávají v platnosti ustanovení § 30a ZDP, tedy možnost uplatnění tzv. mimořádných daňových odpisů.

Mimořádné odpisy se týkají majetků zařazených v I. a II. odpisové skupině pořízený v letech 2022 a 2023, přičemž způsob jejich stanovení zůstává stejný, jako v minulém zdaňovacím období u hmotného majetku pořízeného od 1. 1. 2020 do 31. 12. 2021.

Majetek zařazený v I. odpisové skupině tak lze odepsat bez přerušení za 12 měsíců (místo standardních 3 let) a majetek zařazený ve II. odpisové skupině bez přerušení za 24 měsíců (namísto standardních 5 let). Mimořádné odpisy se stanoví s přesností na kalendářní měsíce, při zahájení nebo ukončení odpisování v průběhu zdaňovacího období lze uplatnit odpisy pouze ve výši připadající na toto zdaňovací období. Odpisy se zaokrouhlují na celé koruny nahoru.

Zvýšený odpočet darů od základu daně

Rád bych v tomto ohledu upozornil na první pohled na menší legislativní zmatky. Ty jsou dány především tím, že příslušná ustanovení § 15 odst. 1 ZDP a § 20 odst. 8 ZDP, která o možnosti uplatnění odpočtu od základu daně mluví, deklarují možnost zvýšeného odpočtu pouze za zdaňovací období let 2020 a 2021.

Je však nutné problematiku daňové odčitatelnosti darů hledat i v jiné zákonné úpravě, a to konkrétně ve zvláštním zákoně č. 128/2022 Sb., o opatřeních v oblasti daní v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaných invazí vojsk Ruské federace, který hned v § 1 říká:

⁴ Zpracováno k 5. 2. 2023.

„(1) Za zdaňovací období roku 2022 lze podle § 15 odst. 1 zákona o daních z příjmů od základu daně odečíst hodnotu bezúplatného plnění v úhrnu nejvýše 30 % ze základu daně.

(2) Za zdaňovací období skončená v období od 1. března 2022 do 28. února 2023 lze podle § 20 odst. 8 zákona o daních z příjmů od základu daně sníženého podle § 34 zákona o daních z příjmů odečíst hodnotu bezúplatného plnění v úhrnu nejvýše 30 % ze základu daně sníženého podle § 34 zákona o daních z příjmů.“

Na základě výše uvedeného tedy lze i za zdaňovací období roku 2022 uplatnit dle zákonných podmínek i nadále hodnotu bezúplatného plnění v úhrnu nejvýše 30 % ze základu daně.

Zpětné uplatnění daňových ztrát

A posledním zajímavým instrumentem, na který bych rád upozornil, je i nadále možnost zpětného uplatnění daňových ztrát.⁵ I ve zdaňovacím období roku 2022 je daňový poplatník oprávněn si odečíst daňovou ztrátu vzniklou ve zdaňovacích obdobích let 2017–2021 a snížit si tím základ daně.

Jestliže vznikne daňová ztráta za zdaňovací období roku 2022, může ji daňový poplatník uplatnit ve zdaňovacích obdobích let 2023 až 2027. Díky institutu tzv. zpětného odpočtu ztráty neboli loss carry back ji však může uplatnit také zpětně za zdaňovací období roku 2020 a 2021.

Je na místě zmínit omezení takto uplatnitelné částky daňové ztráty maximální výší 30 000 000 Kč (v souhrnu za obě předcházející období). Daňová ztráta se zpětně uplatňuje prostřednictvím dodatečného daňového přiznání, přičemž již vyměřená daň z minulého období pak představuje daňový přeplatek, který se automaticky nevrací, nýbrž o něj musí daňový poplatník požádat.

Při zpětném uplatnění daňové ztráty se poplatník může také vzdát práva na uplatnění daňové ztráty v následujícím období, což může být výhodné zejména v případě, kdy je celá ztráta uplatněna zpětně, tj. například celá částka daňové ztráty za zdaňovací období roku 2022 je uplatněna v dodatečných přiznáních za zdaňovací období let 2020 a 2021 a nezbývá již žádná neuplatněná část daňové ztráty do dalších zdaňovacích období. Vzdání se práva musí poplatník oznámit správci daně ve lhůtě pro podání daňového přiznání za období, za které se daňová ztráta stanoví, tj. v případě ztráty za rok 2022 do 1. 4. 2023, resp. 1. 7. 2023. Hlavním důvodem pro tento krok je zkrácení lhůty pro stanovení daně, tj. zjednodušeně řečeno, zkrátí se běh prekluzivní lhůty pro dodatečné vyměření daně správcem daně, například v rámci daňové kontroly (tj. namísto 8 a více let na standardní obecnou lhůtu 3 roky).⁶

¹ Pozn. autora: původní návrh byl jen 3 roky.

² § 38 odst. 5 ZDP.

³ Tiskopis (MFin 25 5460/1 vzor č. 27) – 5460-1_27_zvyraznene_upravy.pdf (financnisprava.cz).

⁴ Zpracováno k 5. 2. 2023.

⁵ § 34 odst. 1 ZDP.

⁶ § 148 DŘ.

«